

Zasady postępowania w przypadku zagrożenia od rojów owadów błonkoskrzydłych (osy, szerszenie)

Poradnik dla mieszkańców Gminy Borne Sulinowo

2014

Spis treści

Wstęp.....	2
1. Ocena zagrożenia na terenie gminy.....	2
2. Zasady postępowania podczas wystąpienia zagrożenia.....	3
3. Przepisy prawne.....	10
4. Źródło informacji.....	10

Wstęp

Komendant Główny Państwowej Straży Pożarnej w 2009r. wdrożył na obszarze całego kraju „**Zasady postępowania podczas interwencji prowadzonych w związku ze zgłoszeniem wystąpienia zagrożeń od rojów lub gniazd owadów błonkoskrzydłych**”. Wprowadzone procedury ujednoliciły zasady postępowania państwowej straży pożarnej, przy przyjmowaniu zgłoszeń i podejmowaniu ewentualnych interwencji związanych z zagrożeniami powodowanymi przez osy, szerszenie i roje pszczoł. Wynika z nich, że katalog sytuacji w których będzie interweniowała PSP został znacznie ograniczony. Zgodnie z **art. 61 pkt 2 ustawy Prawo budowlane**, zapewnienie bezpiecznego użytkowania obiektu należy **do właściciela lub zarządcy obiektu**. Podejmowanie działań zawsze będzie od konkretnej sytuacji. W związku z tym obowiązek likwidacji zagrożenia spoczął na władzach gminnych i posiadaczach nieruchomości.

1. Ocena zagrożenia na terenie gminy

Na terenie gminy corocznie obserwujemy występowanie niebezpiecznych dla życia i zdrowia rojów i gniazd owadów błonkoskrzydłych. Najczęściej mamy do czynienia z gniazdami os i szerszeni, rzadziej pszczół. Corocznie stwierdza się kilkanaście zdarzeń, które wymagają interwencji. Pojawiają się one z reguły w okolicy starych drzew, poddaszach budynków. Z reguły zjawisko zagrożenia kształtuje się przez dłuższy okres czasu, po to aby nabrać niebezpiecznej formy w postaci roju lub gniazda. Prowadzenie systematycznych przeglądów i lustracji danego obiektu skutecznie uniemożliwia zagnieżdżenie się w nim owadów. Łatwiej jest zapobiegać powstawaniu zjawiska, niż walczyć z zagnieżdżonym rojem szerszeni czy os. Uniemożliwiamy owadom zakładanie gniazd wiosną poprzez usuwanie zaczątków gniazd, które zostały zlokalizowane podczas przeglądu obiektów.

Owady te nie stanowią zagrożenia dla człowieka. Nie drażnione zazwyczaj zachowują się obojętnie wobec ludzi. Jednak duża liczebność owadów w naszym otoczeniu zwiększa ryzyko bezpośredniego kontaktu z nimi i w rezultacie może doprowadzić do konsekwencji. Użądlenie przez pojedynczą osę, a nawet kilkanaście os jest dla przeciętnego człowieka niegroźne. Inaczej ma się sprawa u ludzi uczulonych na jad osy, tu konsekwencje mogą być poważne do zagrożenia życia włącznie. Osy żerując na różnych rozkładających się odpadkach mogą roznosić choroby zakaźne. Należy jednakże jasno powiedzieć, że osy czynią wiele dobrego w przyrodzie, chociażby niszcząc szereg szkodliwych insektów, czy uprzążając rozkładające się resztki.

2. Zasady postępowania PSP podczas interwencji prowadzonych w związku ze zgłoszeniem wystąpienia zagrożeń od rojów lub gniazd owadów błonkoskrzydłych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami przyjmujący zgłoszenie, po analizie uzyskanych od osoby zgłaszającej informacji, może uznać interwencję zespołu ratowników straży pożarnej za bezzasadną, w przypadku braku bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia lub życia ludzi. Zaproponuje wówczas zgłaszającemu alternatywne rozwiązanie, kierując go do wyspecjalizowanych firm zajmujących się likwidacją gniazd tych owadów.

Jednostki ochrony przeciwpożarowej w celu ochrony ludności przed skutkami tego typu zdarzeń, zgodnie z „Zasadami postępowania podczas interwencji prowadzonych w związku ze zgłoszeniem wystąpienia zagrożeń od rojów lub gniazd owadów błonkoskrzydłych” wprowadzonymi przez Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej, będą podejmować działania, w zależności od okoliczności zaistnienia danego zdarzenia.

Działania te będą polegały na:

1. **w przypadku** stwierdzenia zagrożeń związanych z przebywającymi w obiekcie osobami, w szczególności dotyczy to obecności grup dzieci (przedszkola, szkoły) lub osób o ograniczonej zdolności poruszania się, straż pożarna ewakuuje te osoby poza strefę zagrożenia i podejmie wszelkie niezbędne działania zmierzające do usunięcia roju lub gniazda;
2. **w pozostałych** przypadkach straż pożarna podejmie działania polegające na ewakuacji osób ze strefy zagrożenia, oznakowaniu i zabezpieczeniu tej strefy, poinformowaniu właściciela, zarządcy lub użytkownika obiektu o występowaniu roju lub gniazda i pisemnym przekazaniu miejsca zdarzenia właścicielowi lub zarządcy obiektu, który zgodnie z **art. 61 ust. 2 ustawy Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.) jest obowiązany zapewnić, dochowując należytej staranności, bezpieczne użytkowanie obiektu w razie wystąpienia czynników zewnętrznych oddziałujących na obiekt, związanych z działaniem człowieka lub sił natury;**
3. **w przypadku konieczności** usunięcia gniazda owadów, do którego dostęp jest utrudniony i usuwanie go będzie wymagało rozbiórki oraz późniejszej naprawy elementów konstrukcji obiektu, straż pożarna poinformuje o tym fakcie właściciela, zarządcę lub użytkownika obiektu - w przypadku braku akceptacji takiej formy działania straż pożarna podejmie działania polegające na ewakuacji osób ze strefy zagrożenia, oznakowaniu i zabezpieczeniu tej strefy, poinformowaniu właściciela, zarządcy lub użytkownika obiektu o występowaniu roju lub gniazda i pisemnym przekazaniu miejsca zdarzenia właścicielowi lub zarządcy obiektu, który zgodnie z art. 61 ust. 2 ustawy Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.) jest obowiązany zapewnić, dochowując należytej staranności, bezpieczne użytkowanie obiektu w razie wystąpienia czynników zewnętrznych oddziałujących na obiekt, związanych z działaniem człowieka lub sił natury;
4. **w sytuacji**, w której skuteczność usunięcia gniazda owadów wymusi konieczność zastosowania specjalistycznych środków chemicznych, będących w posiadaniu wyspecjalizowanych firm, straż pożarna podejmie działania polegające na ewakuacji osób ze strefy zagrożenia, oznakowaniu i zabezpieczeniu tej strefy, poinformowaniu właściciela, zarządcy lub użytkownika obiektu o występowaniu roju lub gniazda i pisemnym przekazaniu miejsca zdarzenia właścicielowi lub zarządcy obiektu, który zgodnie z art. 61 ust. 2 ustawy Prawo budowlane (t.j. Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.) jest obowiązany zapewnić, dochowując należytej staranności, bezpieczne użytkowanie obiektu w razie wystąpienia czynników zewnętrznych oddziałujących na obiekt, związanych z działaniem człowieka lub sił natury

5. **w przypadku stwierdzenia** braku jakichkolwiek zagrożeń straż pożarna potraktuje zdarzenie jako alarm fałszywy.

Interwencje straży pożarnej związane owadami błonkoskrzydłowymi podejmowane będą wyłącznie w przypadku stwierdzenia bezpośredniego zagrożenia dla życia i zdrowia ludzi w obiektach, w których przebywają grupy dzieci lub osoby o ograniczonej zdolności poruszania się. W takich przypadkach przewiduje się doraźną ewakuację tych osób poza strefę zagrożenia i podjęcie niezbędnych działań zmierzających do usunięcia owadów.

W uzasadnionych okolicznościach prowadzone mogą być działania polegające m.in. na:

- ewakuacji osób ze strefy zagrożenia,
- oznakowaniu i zabezpieczeniu tej strefy,
- poinformowaniu właściciela, zarządcy lub użytkownika obiektu o wystąpieniu roju lub gniazda wraz z informacją o konieczności likwidacji gniazda przez specjalistyczną firmę dezynsekcyjną,
- pisemnym przekazaniu miejsca zdarzenia z zaleceniem (w myśl art. 61 ustawy "Prawo budowlane"), zapewnienia dalszego bezpiecznego użytkowania obiektu.

Zasady zgłaszania zagrożeń od rojów lub gniazd owadów błonkoskrzydłych

1. Osoba zgłaszająca zdarzenie o wystąpieniu roju lub gniazda powinna, oprócz imienia i nazwiska (funkcji lub stanowiska) i numeru telefonu z którego zgłasza zdarzenie, podać następujące informacje:

- ❖ rodzaj owadów (o ile to możliwe),
- ❖ miejsce ich usytuowania, jaki jest dostęp do roju lub gniazda,
- ❖ obiekt, którego zdarzenie dotyczy,
- ❖ czy w obiekcie występują zagrożenia związane z przebywającymi tam osobami, w szczególności czy przebywają w nim grupy dzieci (przedszkola, szkoły) lub osoby o ograniczonej zdolności poruszania się.

2. Osoba przyjmująca zgłoszenie udzieli następujących wskazówek zgłaszającemu:

- ❖ nie należy zbliżać się do gniazda lub roju na odległość mniejszą niż 20 m w terenie otwartym lub opuścić pomieszczenie, w którym znajdują się owady,
- ❖ nie należy próbować samodzielnie usuwać roju lub gniazda,
- ❖ nie należy drażnić owadów poprzez rzucanie w nie różnymi przedmiotami, spryskiwać wodą lub środkami owadobójczymi,
- ❖ należy ostrzec osoby zbliżające się do miejsca bytowania owadów o ich obecności,
- ❖ poinformuje, że działania straży pożarnej, jeżeli w obiekcie nie występują zagrożenia związane z przebywającymi tam osobami, w szczególności grupami dzieci (przedszkola, szkoły) lub osobami o ograniczonej zdolności poruszania się, mogą ograniczać się do ewakuacji osób oraz wydzielenia i oznakowania strefy zagrożenia.

Zasady postępowania na terenie gminy

W przypadku stwierdzenia zagrożenia wynikającego z obecności gniazd i rojów owadów błonkoskrzydłych należy:

a) jeżeli zagrożenie występuje na terenie prywatnym:

- usunięcie zagrożenia należy do posiadacza terenu, posesji (może skorzystać z firmy świadczącej usługi w zakresie usuwania gniazd i rojów owadów),

b) jeśli zagrożenie występuje na terenie zarządzanym przez gminę:

- zgłosić fakt do Straży Miejskiej, Biuro Obsługi Klienta UM, PSP,
- podać miejsce ich usytuowania i obiekt, którego zdarzenie dotyczy,
- czy w obiekcie występują zagrożenia związane z przebywającymi tam osobami, w szczególności czy przebywają w nim grupy dzieci (przedszkola, szkoły) lub osoby o ograniczonej zdolności poruszania się.

c) w budynkach użyteczności publicznej:

- wezwać profesjonalną firmę DDD oferującą zwalczanie os (zalecane),
- lub powiadomić odpowiednie służby publiczne,
- lub samodzielnie oddalić ryzyko kontaktu z owadami (niezalecane dla osób niedoświadczonych).

JEŻELI ZOSTAŁEŚ UŻADLONY I JESTEŚ UCZULONY LUB ŚLAD PO UŻADLENIU NIEPOKOJĄCO POWIĘKSZA SIĘ NAWET DO OK. 10 cm I UTRZYMUJE SIĘ POWYŻEJ 24 h NALEŻY SKONTAKTOWAĆ SIĘ Z ALERGOLOGIEM.

Poznaj lepiej osy, nic tak nie pomaga jak dobre rozpoznanie przeciwnika!

Osy m.in. wraz z pszczołami i mrówkami, należą do rzędu błonkoskrzydłych. Istnieje bardzo dużo gatunków os, siedem z nich to gatunki społeczne. Te powszechnie występujące u nas to osy pospolite, na polach i suchych łąkach możemy spotkać osę rudawą. Dla przeciętnego człowieka są praktycznie nie do odróżnienia.

Na zdjęciu Osa pospolita (*Vespula vulgaris*):

- Osy są raczej dużymi insektami osiągają długość od 15 do 30 mm. Mają wyraźnie zwężenie pomiędzy tułowiem, a odwłokiem;

- Są jaskrawo ubarwione w czarno żółte pasy, co jak widać poniżej znajduje naśladowców,
- Raczej długie cienkie czułki. Samice mają dwanaście segmentów, a samce trzynaście.
- Dwie pary skrzydeł. Druga para skrzydeł zazwyczaj schowana za przednimi skrzydłami. Gdy odpoczywa skrzydła są zwinięte na długości,
- Para gryzących/drapiących żuwaczek,
- Żądło znajduje się na zakończeniu odwłoka. Samce nie posiadają żądła,
- Robotnice i królowa są samicami i wylęgają się z zapłodnionych jaj,
- Samce są mniejsze od królowej i wylęgają się jesienią z niezapłodnionych jaj składanych przez królową.

Charakterystyczne ubarwienie os używane jest również przez szereg insektów w celu zmylenia potencjalnych wrogów.

Cykl życiowy os

- Zapłodniona królowa wybudza się z hibernacji wiosną i od razu zaczyna poszukiwania miejsca na gniazdo. Osa pospolita najczęściej buduje swoje gniazda w ziemi,
- Gniazdo budowane jest z przeżuwanego drewna w połączeniu z wydzieliną śliny. Materiał ten jest dobrym izolatorem termicznym i pozwala na utrzymanie odpowiednich warunków wewnątrz dla rozwoju jaj i larw. Królowa zaczyna od pojedynczej warstwy u sklepienia i robi ją, aż dojdzie do krawędzi wydrążenia. Ponadto buduje ona trzon do którego przyłącza kilka komórek w których następnie składa jaja. Następnie buduje kolejny rząd komórek itd.,
- Złożone jaja ostatecznie przeobrażają się w niepłodne samice - robotnice,
- Przed końcem lipca w gnieździe znajduje się wystarczająca liczba robotnic, aby królowa całkowicie zaprzestała zajmować się gniazdem, karmieniem larw,
- Od tej pory królowa składa jedynie jaja,
- Na jesieni, w bliżej nieznanym mechanizmie, z jaj zaczynają wylęgać się samce oraz płodne samice - przyszłe królowe. Opuszczają one wkrótce gniazdo, kopulują, a następnie przyszłe królowe zimują, aby rozpocząć na nowo cykl,
- W międzyczasie stara królowa, robotnice i samce obumierają, a gniazdo pustoszeje.

Co jedzą osy?

Larwy os wymagają dużej ilości protein dlatego chętnie żywią się upolowanymi i przyniesionymi przez robotnice insektami, nie gardzą nadpsutym mięsem i rybami. Robotnice potrzebują głównie energii tj. węglowodanów znajdujących się w nektarze kwiatów, słodyczach, świeżych i przerobionych owocach... Istnieje również wymiana pokarmu pomiędzy larwami a robotnicami. Robotnice karmią larwy w zamian otrzymując słodką wydzielinę. Królowa, gdy już jest ograniczona wyłącznie do przebywania w gnieździe jest karmiona przez robotnicę miksturą nektaru, owoców i kawałków mięsnych.

Agresywność os

Osy pozostawione same sobie przeważnie nie są agresywne. Jednakże ich agresywność wzrasta wraz z liczebnością i wzrostem temperatury.

Gniazdo os ma temperaturę wyższą od otoczenia o 5-10°C. Przy temperaturach na zewnątrz powyżej 30°C temperatura w gnieździe jest bardzo wysoka, a osy stają się bardzo niespokojne.

Wysoka liczebność zarówno os, jak i ludzi prowadzi do agresywnych zachowań. W takich warunkach niewielkie podrażnienie może spowodować bardzo agresywną odpowiedź.

Pod koniec lata, na jesieni, gdy w gnieździe liczebność larw spada, spada również ilość produkowanego przez larwy dla robotnic słoju. Robotnice żerują wtedy bardziej intensywnie, często na sfermentowanych pokarmach. O tej porze roku aktywność "pópijanych" os jest szczególnie odczuwalna.

Jaskrawe barwy, ciemne kolory, dynamiczne ruchy, np. wymachiwanie rękami, przebywanie w pobliżu gniazda to wszystko czynniki zwiększające agresywność os.

Osy jako szkodniki

Osy mogą powodować spore szkody na miękkich owocach, jednakże uszkodzenie śliwek i jabłek występuje zazwyczaj po początkowym uszkodzeniu tych owoców przez ptaki lub gąsienice. Osy mogą wyrządzać spore szkody w magazynach cukru, fabrykach przetworów i innych miejscach zawierających dużo słodkich i mocno zapachowych substancji. Są uciążliwe w kuchniach i miejscach spożywania posiłków. W niektórych latach czynią duże szkody wśród pszczół miodnych. W początkowym okresie sezonu atakują i porywają robotnice pszczół w późniejszym czasie kradną miód, larwy i poczwarki z uli. Osy poprzez żerowanie na różnych resztkach organicznych, śmietnikach itp., a następnie na produktach spożywczych np. ciastka mogą być wektorami niektórych chorób.

Osy jako owady pożyteczne

Osy są bardzo pożyteczne, żywią swoje larwy wieloma szkodliwymi owadami, uprzętają różne resztki organiczne. Latając po nektar zapylają również kwiaty.

Co mam zrobić z osami?

Jeżeli masz osy, wiesz o nich już sporo, ale ciągle chcesz się ich pozbyć możesz zrobić jedną z następujących rzeczy:

- wezwać profesjonalną firmę DDD oferującą zwalczanie os (zalecane),
- lub powiadomić odpowiednie służby publiczne,
- lub samodzielnie oddalić ryzyko kontaktu z owadami (niezalecane dla osób niedoświadczonych).

Jeżeli osy nie przeszkadzają Ci - nie zaatakują Ciebie dopóki nie zostaną same zaatakowane/rozdrażnione - wtedy pozostawiony późną jesienią rój obumrze i samodzielnie i bezpiecznie będziesz mógł usunąć gniazdo.